

Tarihi Yapıların Restorasyon Çalışmalarında Çağdaş Eklerin Mekân Organizasyon Türleri Bakımından Değerlendirilmesi

Büşra ERKOÇ¹, Gülin PAYASLI OĞUZ²

¹Dicle Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Diyarbakır / Türkiye
erkbsraa@gmail.com¹, gulinpayasli@gmail.com²
ORCID ID: 0000-0002-2008-2918¹, ORCID: 0000-0002-6339-2289²

Öz:

Geçmişten günümüze bütün insanların ortak değerlerini, tarihi birikimlerini ortaya koyan farklı yüzyıllara ait çok çeşitli yapı malzemesi ve yapım sistemi ile inşa edilmiş önemli bir miras bulunmaktadır. Bu miras geçmiş ile gelecek arasında bir köprü kurmaktadır. Zamanla birçok değişime uğrayan tarihi yapılar günümüz koşullarına uyum sağlayabildikleri sürece ayakta kalabilmektedirler. Bu nedenle hem günümüz toplumları hem de gelecek nesiller için doğru yöntemlerle korunup yaşatılması sağlanmalıdır. **Amaç:** Bu çalışmadaki amaç çağdaş eklerle ilgi genel tespitleri yapmak, tarihi yapı veya dokuda yapılması planlanan çağdaş eklerin tasarım kriterleri doğrultusunda, yapılar üzerinden incelenerek tasarımlarda hangi yöntemlerin kullanıldığını tespit etmek ve tarihi yapılarda çağdaş ek uygulamalarında referans olarak kullanabilecek bir kaynak oluşturulması hedeflenmektedir. **Yöntem:** Bu çalışma kapsamında tarihi yapıların koruma ve restorasyon sürecinde yapılan müdahale türlerinden biri olan çağdaş ek kavramı incelenmiştir. Çağdaş ek uygulamalarının yapılmış olduğu 85 örnekten oluşan örneklem grubu belirlenmiştir. **Bulgular:** Bu çalışma kapsamında tarihi yapılara eklenen çağdaş eklerin, bulunduğu kentin dokusuna, tarihi yapısına zarar vermeden nasıl tasarlanabileceği, yaklaşım kararları, tasarım kriterleri detaylı olarak ele alınmıştır. **Sonuç:** Sonuç olarak 1800'lü yıllarda ortaya çıkan çağdaş ek kavramı ile ilgili genel kriterler günümüzde de hala geçerliliğini korumaktadır. Çağdaş eklerin kolay anlaşılır şekilde, yapının mevcut üslubundan farklı ve geleneksel yapının önemli bir özelliğini geri planda bırakmayacak biçimde modern malzeme ve teknolojisile inşa edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Ek, Tasarım Yaklaşım Kararları, Tasarım Kriterleri

The Evaluation of Contemporary Additions in Restoration Works of Historical Buildings from the Perspective of Space Organization Types

Abstract:

There is an important heritage built with a wide variety of building materials and construction systems belonging to different centuries, which reveals the common values and historical accumulations of all people from past to present. This legacy bridges the past and the future. Historical buildings that have undergone many changes over time can survive as long as they can adapt to today's conditions. For this reason, it should be ensured that it is protected and maintained by the right methods. **Aim:** The aim of this study is to make general determinations about contemporary annexes, to determine which methods are used in the designs by examining the buildings in accordance with the design criteria of the contemporary annexes planned to be made in the historical building or texture, and to be a resource that can be used as a reference in contemporary annex applications in historical buildings. is intended to be created. **Method:** Within the scope of this study, the concept of the contemporary addition, which is one of the types of interventions made in the process of protection and restoration of historical buildings, has been examined. A sample group consisting of 85 samples, where contemporary addition applications were made, was determined. **Findings:** Within the scope of this study, how contemporary addition added to historical buildings can be designed without damaging the texture and historical structure of the city in which they are located, approach decisions,

design criteria have been discussed in detail. **Conclusion:** As a result, the general criteria related to the contemporary addition concept that emerged in the 1800s are still valid today. Contemporary addition should be constructed with modern materials and technology in a way that is easy to understand, different from the current style of the building, and in a way that does not overshadow an important feature of the traditional structure.

Keywords: Contemporary Addition, Design Approach Decisions, Design Criteria

1. GİRİŞ

Koruma, kültür varlıklarının yaşamlarını sürdürürebilmeleri için sürekli bakım, onarım ve restorasyon çalışmalarını kapsamaktadır. Kültür varlıklarını korumak, ilk çağlardan beri insanların sahip olduğu temel içgüdülerden biridir. Koruma ile ilgili düşünceler zaman içerisinde önem kazanmış, genellikle toplumları etkileyen olaylar sonucunda gelişme göstermiştir. Yaşanan bu toplumsal ve siyasal olaylar sonucunda koruma anlayışı uluslararası bir boyut kazanmıştır. Böylece bulunduğu dönemlerin ihtiyaçları doğrultusunda anlaşmalar, sözleşmeler ve yasalar aracılığıyla birtakım önlemler alınmaya başlanmıştır. Alınan önlemlerle kültür varlıkları koruma adına altına alarak bilinçsiz müdahalelerle tahrip olmaları veya yok olmaları önlenmektedir (Kayan, 2020). Tarihi yapılar gelecek nesillere bırakılan en önemli mirastır. Bu nedenle bu yapıları korumak ve yaşatmak gerekmektedir. Korumacının yaklaşımı özgün dokuyu koruyarak yenilemenin en az düzeyde olmasını sağlamalıdır (Ahunbay, 2019). Tarihi yapılarda her müdahale öncesinde en önemli adım sürekli yapılan bakımdır. Çok sayıda insanın kullandığı tarihi yapıların günümüz konfor koşullarına uyum sağlamak, deprem vb. risklere karşı güvenli kılmak için sürekli bakım yapılmalı ve hasarlar ilerlemeden müdahale edilmelidir. Müdahale edilecek yapıların hasar nedenleri detaylı bir şekilde araştırılmalıdır. Tespit edilen hasarların giderilmesine yönelik koruma çalışmaları yürütülmelidir (Ahunbay, 2019). Aynı temele dayanan fakat farklı kaynaklara göre oluşturulan müdahale türleri mevcuttur.

Ahunbay'a (1996) göre müdahale türleri; sürekli bakım ve risklere hazırlık, sağlamlaştırma, bütünleme, yeniden yapım, temizleme, taşıma, sağlıklaştırma, yenileme-yeniden işlevlendirme ve çağdaş ek olarak sıralanmaktadır. Bu çalışmadaki amaç çağdaş eklerle ilgili genel tespitleri yapmak, uluslararası düzenlemelerde çağdaş ek yaklaşım kararlarını incelemek, tarihi yapı veya dokuda yapılması planlanan çağdaş eklerin tasarım kriterleri doğrultusunda, incelenen örnekler üzerinden tasarımlarda hangi yöntemlerin kullanıldığını tespit etmek ve tarihi yapıya eklenen çağdaş eklerin nasıl kullanılması gerektiği sonuçlarını ortaya çıkarmaktır. Bu çalışma kapsamında, koruma ve restorasyon sürecinde yapılan müdahale türlerinden biri olan çağdaş ek kavramı araştırılmıştır. Çağdaş ek yaklaşım kararları, tasarım kriterleri ve mekân organizasyon türleri örnekler verilerek detaylı bir şekilde irdelenmiştir. Çağdaş ek uygulamalarının yapılmış olduğu 85 örnekten oluşan örneklem grubu belirlenmiştir. Bu örneklem grupları konut, kamusal, ticari, kültür, eğitim, endüstriyel miras, arkeolojik alanlar ve dini yapılardan seçilmiştir. Çağdaş ek tasarımı, yapı türlerine göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle çok sayıda örneğin incelenmesi ve bu örneklerin farklı yapı gruplarından belirlenmesi, çağdaş ek yaklaşımları ile ilgili daha kapsamlı bir araştırma ortaya koymuştur. Çağdaş ek uygulama örneklerinin incelenmesi amacıyla değerlendirme tablosu oluşturulmuştur. Oluşturulan tablolar bu konu ile ilgili yapılmış çalışmalarda, Sağlam (2019), Kayan (2020), Kencer (2018), Zeren (2010), kullanılan tabloların parametreleri üzerinden değişiklik yapılarak oluşturulmuştur. İncelenen örnekler mekân ve organizasyon ihtiyaçları çerçevesinde gruplandırılarak değerlendirilmiştir. Bu örneklerin bütün olarak bir arada incelenmesiyle çağdaş ekler ile ilgili mevcut benzerlikler ve farkların tespit edilmesi sağlanmıştır. Mekân organizasyon türleri çağdaş eklerin tarihi yapı üzerinde nasıl konumlandırıldığına yönelik oluşturulmuş kriterlerdir. Bu kriterlere göre incelenmesindeki amaç, tarihi yapıların herhangi bir bölümüne eklenecek çağdaş ek uygulamalarında referans olarak kullanılacak ve araştırmada kolaylık sağlayabilecek bir kaynak oluşturmaktır.

Koruma amaçlı yapılan onarım işlerinde tarihi yapılara uygulanan birçok müdahale türleri bulunmaktadır. Bunlar; sağlamlaştırma, bütünlüme, yeniden yapım, temizleme, taşıma, sağlıklılaştırma, yenileme-yeniden işlevlendirme ve çağdaş eklerdir. Bu çalışmadaki amaç çağdaş eklerle ilgili genel tespitleri yapmak, uluslararası düzenlemelerde çağdaş ek yaklaşım kararlarını incelemek, tarihi yapı veya dokuda yapılması planlanan çağdaş eklerin tasarım kriterleri doğrultusunda, dünyada ve Türkiye’de bulunan yapılar üzerinden incelenerek tasarımlarda hangi yöntemlerin kullanıldığını tespit etmek ve tarihi yapıya eklenen çağdaş eklerin nasıl kullanılması gerektiği sonuçlarını ortaya çıkarmaktır. Bu çalışma ile tarihi yapılarda çağdaş ek uygulamalarında referans olarak kullanabilecek bir kaynak oluşturulması hedeflenmektedir. Çağdaş eklerin belirlenen kriterlere uygun bir şekilde tasarlanması yapının özgünlüğünü koruması önemli rol oynamaktadır.

Bu çalışma kapsamında, tarihi yapılarda koruma ve restorasyon ile ilgili tanımlar yapılarak; dünyada ve Türkiye’de restorasyonun kuramsal gelişimi incelenmiştir. Sonrasında tarihi yapılarda müdahale türleri ele alınmıştır. Koruma ve restorasyon sürecinde yapılan müdahale türlerinden biri olan çağdaş ek kavramı, uluslararası düzenlemelerde çağdaş ek yaklaşımı araştırılmıştır. Çağdaş ek yaklaşım kararları, tasarım kriterleri ve mekân organizasyon türleri örnekler verilerek detaylı bir şekilde irdelenmiştir. Tarihi yapılara eklenen çağdaş eklerin, bulunduğu kentin dokusuna, tarihi yapısına zarar vermeden nasıl tasarlanabileceği araştırılmıştır. Tarihi yapılar geçmiş ile gelecek arasında bir köprü görevi gördüğü için geleceğe aktarılırken modern tekniklerle başarılı bir şekilde aktarılmasını sağlayan gerekli yöntemler araştırılmıştır. Tarihi yapıya getirilen çağdaş eklerin uluslararası düzenlemelerde nasıl ele alınması gerektiği konusunda detaylı incelemeler yapılmıştır. Çağdaş ek tasarlama nedenleri, yaklaşım kararları, tasarım kriterleri detaylı olarak ele alınmıştır.

Koruma ve restorasyon kavramı, tarihsel gelişimleri, yapılara uygulanan müdahale yöntemleri, tarihi binaların neden korunmaları gerektiği, bu binaların taşıdıkları değerler, tarihi binalara ek yapımı ile ilgili kavramlar araştırılmıştır. Çağdaş eklerin tarihi yapı üzerindeki etkileri, tarihi yapıları çağdaş tekniklerle günümüz koşullarına uygun olacak şekilde tasarlama yöntemleri araştırılmıştır. Koruma ve restorasyon sürecinde yapılan müdahale türlerinden biri olan çağdaş ek kavramı ile ilgili uluslararası kuramsal çerçeveler araştırılmıştır. Tarihi yapıların yenilenmesi veya yapılara verilen ikincil fonksiyonlara hizmet edebilecek yeni mekânların estetik, işlevsel ve strüktürel denge açısından bütünlüğünü, çağdaş ek anlayışı esas alınarak nasıl bir yöntem izlenebileceği araştırılmıştır. Çağdaş ek uygulamalarının yapılmış olduğu dünyadan 50, Türkiye’den 35 örnekten oluşan örneklem grubu belirlenmiştir. Bu örneklem grupları konut, kamusal, ticari, kültür, eğitim, endüstriyel miras, arkeolojik alanlar ve dini yapılardan seçilmiştir. Çağdaş ek tasarımı, yapı türlerine göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle çok sayıda örneğin incelenmesi ve bu örneklerin farklı yapı gruplarından belirlenmesi, çağdaş ek yaklaşımları ile ilgili daha kapsamlı bir araştırma ortaya koymuştur. Belirlenen örneklerin bulunduğu şehir, hangi işlevde kullanıldığı, yapılan çağdaş ekin türü, bu eklerin malzemelerinin belirlenmesinde etkili olan faktörler, tasarlanacak formun şekillenmesindeki etmenler, detaylı olarak incelenmiştir. Çağdaş ek kavramı ile ilgili veriler, kapsamlı literatür araştırması yapılarak, teknik bilgi, gözlem ve fotoğraflama tekniği ile çalışma sürdürülmüştür. Dünyadan ve Türkiye’den belirlenen örneklerin bir kısmı 2019-2021 tarihleri arasında yerinde incelenmiş ve kişisel arşivden seçilen görsel malzemeler bu çalışmada kullanılmıştır. Dünyadan ve Türkiye’den belirlenen çağdaş ek uygulama örneklerinin incelenmesi amacıyla iki farklı değerlendirme tablosu oluşturulmuştur. Oluşturulan tablolar bu konu ile ilgili yapılmış çalışmalarda, Sağlam (2019), Kayan (2020), Kencer (2018), Zeren (2010), kullanılan tabloların parametreleri üzerinden değişiklik yapılarak oluşturulmuştur. Değerlendirme tablolarının ilki incelenen her bir örnek için hazırlanmıştır. Bu tabloda yapının künyesine ait bilgiler, çağdaş eklerin mekân organizasyon türleri, tasarım yaklaşım kararları ve tasarım kriterleri açısından değerlendirilmesi, tarihi yapı ile ilgili genel bilgiler ve analizlere bağlı olarak elde edilen bulgular yer almaktadır. Diğer değerlendirme tablosunda ise dünyadan ve Türkiye’den belirlenen örnekler mekân ve organizasyon ihtiyaçları çerçevesinde

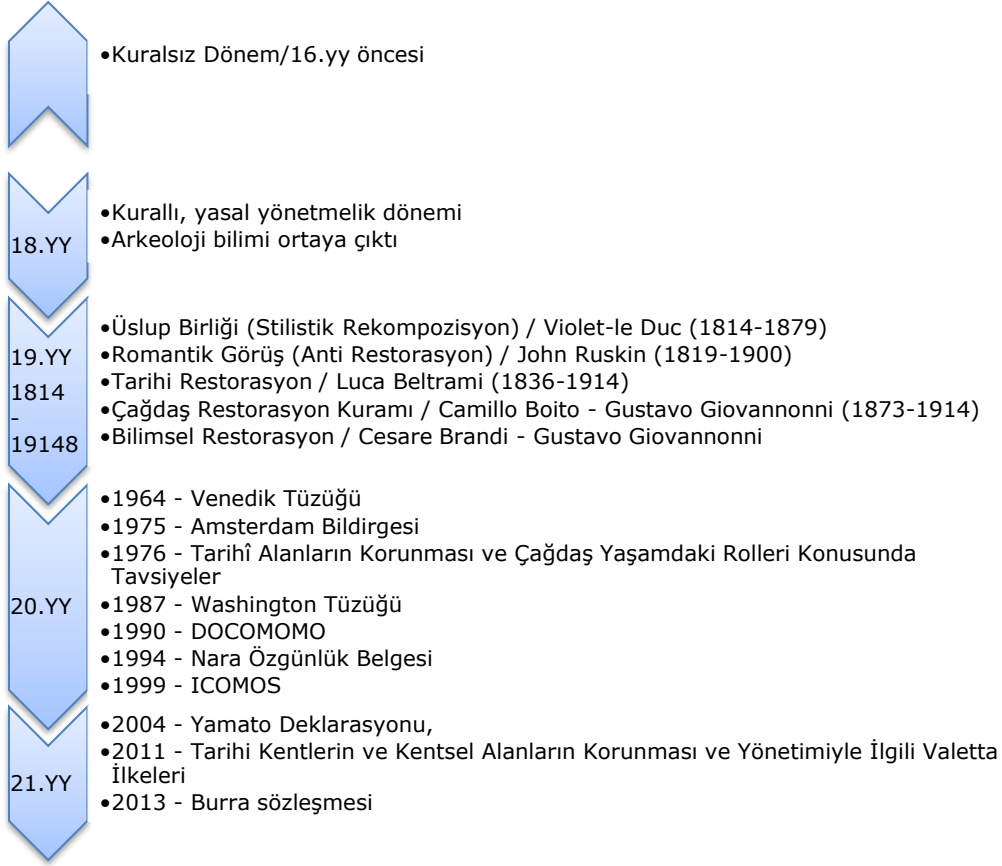
gruplandırılarak değerlendirilmiştir. Bu örneklerin bütün olarak bir arada incelenmesiyle çağdaş ekler ile ilgili mevcut benzerlikler ve farkların tespit edilmesi sağlanmıştır. Daha önceden çalışılan yöntem bu tezde kullanılmıştır. Ancak mekân ve organizasyon türleri çerçevesinde gruplandırılması ve çok sayıda farklı yapı türlerinden örneklerin incelenmesi bu konu ile ilgili yapılmış diğer çalışmalara göre farklılık oluşturmuştur. Çok sayıda örnek üzerinden yapılan değerlendirmeler daha doğru sonuçlara ulaşılmasında önemli rol oynamaktadır. Yapı türlerine göre farklılaşan çağdaş ek tasarımları belirlenen kriterler doğrultusunda incelenmektedir. Mekân organizasyon türleri çağdaş eklerin tarihi yapı üzerinde nasıl konumlandırıldığına yönelik oluşturulmuş kriterlerdir. Bu kriterlere göre incelenmesindeki amaç, tarihi yapıların herhangi bir bölümüne eklenecek çağdaş ek uygulamalarında referans olarak kullanılacak ve araştırmada kolaylık sağlayabilecek bir kaynak oluşturmaktır.

2. KORUMA KAVRAMI VE KURAMSAL GELİŞİMİ

Koruma, kültür varlıklarının yaşamlarını sürdürürebilmeleri için sürekli bakım, onarım ve restorasyon çalışmalarını kapsamaktadır. Kültür varlıklarını korumak, ilk çağlardan beri insanların sahip olduğu temel içgüdülerden biridir. Koruma ile ilgili düşünceler zaman içerisinde önem kazanmış, genellikle toplumları etkileyen olaylar sonucunda gelişme göstermiştir. Yaşanan bu toplumsal ve siyasal olaylar sonucunda koruma anlayışı uluslararası bir boyut kazanmıştır. Böylece bulunduğu dönemlerin ihtiyaçları doğrultusunda anlaşmalar, sözleşmeler ve yasalar aracılığıyla birtakım önlemler alınmaya başlanmıştır. Alınan önlemlerle kültür varlıkları koruma adına altına alarak bilinçsiz müdahalelerle tahrip olmaları veya yok olmaları önlenmektedir (Kayan, 2020). Restorasyon, insan eliyle oluşturulmuş tarihi ve kültürel önemi olan varlıkları korumak için yapılan müdahalelerdir. Bu müdahalelerde dikkat edilen temel husus yapının kimliğini koruyarak özgün malzeme, yapım tekniği ve detaylardan faydalanarak, mümkün olan az müdahale ile aslına uygun onarılmasıdır (Kuban, 1969). Dünyada ve Türkiyede koruma kavramının kuramsal gelişimi aşağıda açıklanmıştır.

Dünyada, koruma bilincinin ilk oluşumunda daha çok dini yapılar koruma altına alınmaya çalışılmıştır. Antik Dönem'de Romalılar, sistemli bir biçimde ve koruma amacı ile tarihi yapıları buldukları yerden başka yerlere taşımışlardır. 3. yüzyılda ortaya çıkan ekonomik buhran, üretim faaliyetlerini azaltmış, halk yeni yapılar yapmak yerine eski yapıları onarıma ve yenilemeye yönelmiştir. M.S. 312'de tahta geçen Constantinus döneminde ise tarihi yapıların malzemeleri kullanılmıştır. Bu onarım sürecinde, bu gelişmeler anıtlara verilen değeri de olumsuz yönde etkilemiştir (Kaderli, 2014). Restorasyon kuramının gelişimi iki farklı dönem olarak ele alınabilmektedir. Bunlar; koruma çalışmalarının yetersiz kaldığı kuralsız dönem ile yasal yönetmelikler doğrultusunda evrensel ilkelerin oluşturulduğu kurallı dönemdir.

Tablo 1. Dünyada Restorasyonun Kuramsal Gelişiminin Kronolojik Sıralaması (Erkoç, 2021)

Türkiye’de koruma ve restorasyon sürecinin ilk adımlarını oluşturan Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen düzenlemeler bu bölümde incelenmiştir. Osmanlı imparatorluğunda 19. yüzyıla kadar kültürel miras koruma anlayışı görülmemektedir. Devlet işlerinin yürütüldüğü kamu binalarının yapımının ön plana çıkmasıyla başlangıçta taşınır kültür varlığının korunması için 1869 yılında Asar-ı Atika Nizamnameleri ortaya çıkarılmıştır. “Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeni” bu yasayı uygulayacak kurum olmuştur. Sivil mimarlık örnekleri bu nizamnameleri kapsamadığından koruma uygulamaları belli yapılarla sınırlı kalmıştır (Dorukan, 2004).

Tablo 2. Türkiye’de Restorasyonun Kuramsal Gelişiminin Kronolojik Sıralaması (Erkoç, 2021)

Dönem	Yapılan İşlem	Tarih	Yasal Çerçeve / Kurum
OSMANLI DÖNEMİ	Kamu yapılan	1848	Ebniye Nizamnamesi
	Tek yapı ölçeği	1864	'Turuk ve Ebniye Nizamnamesi
	Arkeolojik alanlar	1869	Birinci Asar-ı Atika Nizamnamesi
	Çevre ölçeğinde koruma, Ödenek	1931	Tarihi Anıtları Koruma Komisyonu Bakanlar Kurulu
CUMHURİYET DÖNEMİ	Müdahale yöntemleri kararları	1951	GEEAYK
	Ülke yönetiminde değişiklik	1960	1961 Anayasası
	Uluslararası kararlar sürecine dahil olma	1965-1999	Venedik sözleşmesi, ICOMOS, ICOM
	Tespit ve Tescil Koruma planlaması	1975	Amsterdam Deklarasyonu
	Kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususlar	1983	2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çıkarıldı
	Kurumların oluşturulması	1990	Vakıflar genel müdürlüğü, Meslek odaları, Orman ve çevre bakanlığı
	Uluslararası koruma modeline uygun kriterler	2004	2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

3. TARİHİ YAPILARDA MÜDAHALE TÜRLERİ VE ÇAĞDAŞ EK

Ülkemiz geçmişten günümüze kadar uzanan medeniyetlerin özelliklerini taşıyan, değişik kültürlerden kalan birçok eser, miras olarak bırakılmıştır. Bu tarihi mirasa ait yapılar birçok etkenden zarar görmektedirler. Tarihi yapılar gelecek nesillere bırakılan en önemli mirastır. Bu nedenle bu yapıları korumak ve yaşatmak gerekmektedir. Korumacının yaklaşımı özgün dokuyu koruyarak yenilemenin en az düzeyde olmasını sağlamalıdır (Ahunbay, 2019). Tarihi yapılarda her müdahale öncesinde en önemli adım sürekli yapılan bakımdır. Çok sayıda insanın kullandığı tarihi yapıların günümüz konfor koşullarına uyum sağlamak, deprem vb. risklere karşı güvenli kılmak için sürekli bakım yapılmalı ve hasarlar ilerlemeden müdahale edilmelidir. Müdahale edilecek yapıların hasar nedenleri detaylı bir şekilde araştırılmalıdır. Tespit edilen hasarların giderilmesine yönelik koruma çalışmaları yürütülmelidir (Ahunbay, 2019). Aynı temele dayanan fakat farklı kaynaklara göre oluşturulan müdahale türleri mevcuttur. Farklı gruplandırmalar şu şekilde ifade edilmektedir. Ahunbay'a (1996) göre müdahale türleri; sürekli bakım ve risklere hazırlık, sağlama, bütünlüme, yeniden yapım, temizleme, taşıma, sağlama, yenileme-yeniden işlevlendirme ve çağdaş ek olarak sıralanmaktadır. Kurban'a (2000) göre restorasyon kararlarının kentsel çevre üzerinde etkileri mevcuttur. Tarihi yapılarda müdahale türleri; sağlama, bütünlüme (reintegration), uyarılma (rehabilitation, adaptive re-use), yeniden yapım (reconstruction) olarak sıralanabilmektedir. Zakar'a (2013) göre ise restorasyon teknikleri; koruma, bakım, onarım, bütünlüme, yenileme, iyileştirme, yeniden yapım, taşıma ve yeniden kullanım başlıkları altında ele alınmaktadır.

Kültürel değeri olan tarihi yapıların çoğu kendi haline bırakılmakta veya bazıları restore edilerek kentsel yaşama katılması sağlanmaktadır. Tarihi yapıların yaşatılarak korunabilmesinin en ideal yöntemi özgün fonksiyonu veya özgün fonksiyonuna yakın bir işlevde kullanılmasıdır. Fakat çoğu zaman tarihi yapıların özgün işlevi değiştirilerek günümüz ihtiyaçları doğrultusunda farklı bir işlevde kullanılmaktadır. Böylece verilen yeni işlev, tarihi yapıyı yeniden canlandırarak kentsel yaşama katılma olanağını arttırabilmektedir (Halifeoğlu vd., 2020). Tarihi yapıların içinde bulunduğu dönüşüm sürecinde çağdaş yaşam içerisinde etkin olabilmesi için yeni mekânların eklenmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Tarihi yapılara verilen yeni işlevin ihtiyaç duyduğu veya onarımının tamamlanması için modern malzeme ve teknikler kullanılarak getirilen eklemeler çağdaş ek olarak nitelendirilmektedir (Zeren, 2010).

Tablo 3. Uluslararası Düzenlemelerde Çağdaş Ek Yaklaşımının Kronolojik Sıralamasının Tablo Olarak Gösterimi (Erkoç, 2021)

	ANLAŞMALAR	YIL	ÖZGÜN DOKU İLE	YAKLAŞIM KARARLARI
Uluslararası Düzenlemeler de Çağdaş Ek Yaklaşımı	Camillo Boito	1883	Ayırt edilebilir olmalı	Zıtlık kurma yaklaşımı
	Çağdaş Rest. Kuramı	1873-1914	Ayırt edilebilir olmalı	Zıtlık kurma yaklaşımı
	Atina Kartası	1931	Benzer olmalı	Benzerlik kurma yaklaşımı
	Venedik Tüzüğü	1964	Farklı olmalı	Zıtlık kurma yaklaşımı
	UNESCO	1976	Uyumlu olmalı	Benzerlik kurma yaklaşımı
	Appleton Tüzüğü	1983	Saygılı olmalı	Gizleme yaklaşımı
	Burra Sözleşmesi	1999	Saygılı olmalı	Benzerlik kurma yaklaşımı
	ICOMOS	2003-2008	Saygılı olmalı	Benzerlik kurma yaklaşımı

Sonuç olarak; tarihi yapıyı korumak için yapılan restorasyon çalışmalarında, çağdaş ek uygulamasının doğru yöntemlerle yapılabilmesi için aşağıdaki maddeler vurgulanmıştır (Tablo 3).

- Özgün dokuda kullanılan malzemelerden farklı malzemeler kullanılmalıdır.
- Çağdaş ek anlaşılabilir ve fark edilir olmalıdır.
- Özgün doku ile uyumlu tasarlanmalıdır.
- Çağdaş ek, etkin olmalı ve sürekli bakımı sağlanmalıdır.
- Geri dönüştürülebilir olmalıdır.

Ek kavramı "boşluk doldurma, gereksinimlere yanıt veremez duruma gelen bir yapının eksikliğini giderme çabasıdır". Tarihi yapıların yeniden kullanılmaları, çağdaş yaşam içerisinde etkin rol almaları amacıyla ve yeni işlev verilen tarihi yapının konfor koşulları gereği ya da yıkılan bir bölümüne dair bilgi ve belge olmadığında, çağdaş ek yapılması gerekebilmektedir. Yaklaşım kararları özgün doku ile anlaşmalar yıl Uluslararası Düzenlemeler de Çağdaş Ek Yaklaşımı Camillo Boito 1883 Ayırt edilebilir olmalı Zıtlık kurma yaklaşımı Çağdaş Rest. Kuramı 1873-1914 Ayırt edilebilir olmalı Zıtlık kurma yaklaşımı Atina Kartası 1931 Benzer olmalı Benzerlik kurma yaklaşımı Venedik Tüzüğü 1964 Farklı olmalı Zıtlık kurma yaklaşımı UNESCO 1976 Uyumlu olmalı Benzerlik kurma yaklaşımı Appleton Tüzüğü 1983 Saygılı olmalı Gizleme yaklaşımı Burra Sözleşmesi 1999 Saygılı

olmalı Benzerlik kurma yaklaşımı ICOMOS 2003-2008 Saygılı olmalı Benzerlik kurma yaklaşımı 28 Zeren'e (2010) göre zamanla hasar gören tarihi yapının bölümlerinin estetik, işlevsel veya strüktürel açıdan bütünlenmesi gerekmektedir. Çağdaş ek yapmanın nedenleri; Binayı daha işlevsel kılmak, dönemin kimliğini yansıtmak, tarihi yapının kimliğini ön plana çıkarmak, gerektiği durumlarda sökülebilir olmak, binaların ekonomik uygulanabilirliğini geliştirmek, bina sistemleri ve teknolojisindeki değişikliklere uyum sağlamak, engellilere veya başka nedenlerden dolayı yapıya erişimi iyileştirmek, yapılara verilen ikincil fonksiyonlara hizmet edecek yeni mekânların ihtiyacı, hasar gören yapıların, estetik işlevsel ve strüktürel denge açısından bütünlenmesi ihtiyacı, nedenleri arasında yer almaktadır. restorasyon sürecinde çağdaş ek uygulaması kararı alınabilir. yapılacak uygulamalarda dikkat edilmesi gereken yaklaşımlar ise; tarihi dokuya ve yapılara en az müdahale eden, eski binayı anlayan ve saygı gösteren nitelikte tasarlanmalıdır. dışarıdan okunabilen, tarihi yapının fiziksel değerlerini bozmayan ve kapatıcı olmayan niteliklerde olması gerekmektedir. çağdaş ekler ölçü, oran, yükseklik, malzeme ve renk gibi biçimsel faktörler bakımından, tarihi yapıdan daha baskın olmamalıdır. çağdaş ek tarihi yapının görsel bütünlüğünü bozmamalıdır. "şeffaflık" tercih edilen bir tasarım ilkesidir. çelik ve cam malzeme kullanımı ağırlıklı olarak tercih edilmekte, böylece çağdaş ek yapının bir cephesinden bakıldığında arka fonda tarihi yapı ya da doku algılanabilmektedir. çağdaş ek günümüz modern malzeme ve teknolojileri ile inşa edilmelidir. çağdaş eklerin "sökülebilir olması" tasarımda dikkat edilmesi gereken önemli kriterlerden birisidir. kullanılan malzemenin hafif olması ve tarihi yapıya yeni yükler getirmemesi gerekmektedir (çelebi karakök ve gökarıslan, 2017).

3.1. ÇAĞDAŞ EKLERDE YAKLAŞIM KARARLARI, TASARIM KRİTERLERİ VE MEKAN ORGANİZASYON TÜRLERİ

Tarihi dokuda çağdaş ek yapı tasarım kararları öznellik içermekle birlikte genel çerçevesi uluslararası yönetmeliklerde belirlenmiş çeşitli yaklaşımlarla gerçekleştirilmektedir. Zeren'e (2010) göre tarihi eklemlenen çağdaş ek yaklaşımları; taklit etme, benzerlik kurma, zıtlık kurma ve gizleme yaklaşımı olmak üzere dört grupta ele alınmaktadır.

- Taklit etme yaklaşımı

Tarihi çevrede yapılan analizler doğrultusunda, yaygın olarak kullanılan mimari öğelerin, biçimlerin, elemanların, malzemenin vb. olduğu gibi kullanılması ve diğer yapıların bir benzerinin yeniden üretimi yöntemi olarak tanımlanabilir (Zeren, 2010).

- Benzerlik kurma yaklaşımı

Tarihi kent dokusunda eski ile yeni arasında bir uyumun sağlanması amacıyla tarihi doku ile benzerlik gösteren biçimler, elemanlar, malzemeler vb. kullanılarak yeni tasarımlar ortaya konmaktadır. Tasarlanacak yeni yapının içinde bulunduğu tarihi çevrenin nitelikleri dikkate alınarak, kendi dönemini özelliklerinin yansıtıldığı, tarihi çevrenin bir parçası olarak benimsenmesi gerekir. Bu tür bir uygulama ile tasarlanacak olan yapılar ne tarihi dokuyu taklit niteliğinde olacak ne de onun varlığını zedeleyecek, kendi varlığını ön plana çıkarmayacak bir üslupta olacaktır (Birlik ve Ertürk, 1999).

- Zıtlık kurma yaklaşımı

Zıtlık kurma yaklaşımında, tarihi dokuya getirilecek yeni yapı ekinin ölçü, oran, renk, doku gibi tasarım özellikleriyle bilinçli bir karşıtlık oluşturulur. Zıtlık, malzeme ve formun en az birinin farklılığıyla tarihi binaya karşıtlık oluşturabilecek şekilde kullanılabilir (Zakar, 2018)

- Gizleme yaklaşımı

Gizleme yaklaşımı, tarihi yapılarda tasarlanacak olan çağdaş ekin, mevcut yapının formundan faydalanarak tarihi bina içerisinde gizlenmiş olmasıdır. Bu yaklaşımda çağdaş ek, dikkat çekmeyecek malzemeler kullanarak veya toprak altına yerleştirilerek yapı içinde görünürlüğünün azaltılması sağlanmaktadır (Zakar, 2018).

Tarihi yapılarda tasarım kriterleri açısından değerlendirildiğinde; tarihi yapılara getirilen çağdaş ekler, yapı ile uyumlu, estetik bakımdan doğru bir şekilde bütünleşmesi gerekmektedir. Bu ekler yapının bir kopyası gibi görünmemelidir. Yapıya saygılı, kendi döneminin ifade biçimini yansıtan çağdaş ek niteliğinde tasarlanmalıdır. Çağdaş eklerin

tasarımında dikkat edilmesi gereken ve estetik algıyı oluşturan bazı kriterler bulunmaktadır. Bu kriterler çağdaş ek yaklaşımına bağlı olarak farklılaşabilmektedir.

Duralı'ya (2007) göre tarihi yapılarda; kütle (yükseklik, genişlik), cephe (oran, malzeme, renk), çevresel konum (doku, konum, parsel) çağdaş ek tasarımlarını etkileyen ana unsurlar olarak ele alınmaktadır.

Zakar'a (2018) göre çağdaş ek tasarımlarında; biçim, renk, ritim, doku, oran ve malzeme kavramları ortaya çıkarak tarihi yapı ile görsel bütünlüğe hizmet etmektedir.

Çağdaş eklerin tasarımında dikkat edilmesi gereken ve estetik algıyı oluşturan kriterler, farklı kaynaklardan alınan ölçütlerin benzerlik ve farklılıklar irdelenerek ortak tasarım kriterleri oluşturulmuştur. Zeren'e (2010) ve Sudi'ye (2003) göre çağdaş ek tasarımında karşılaşılan problemlerin çözülmesinde gözetilmesi gereken tasarım kriterleri aşağıda verilmektedir.

- Çevrenin etkisi, çağdaş ek yapının konumlanacağı yer, üslup, yapının konumu ile ilişkilidir.
 - Silüet, mevcut yapının dış hatlarının belirlenerek oluşturduğu genel görünüm veya gölge olarak ifade edilmektedir.
 - Görsel yoğunluk, yapının çevresiyle ilişkili olan bir ölçüttür. Diğer tasarım kriterlerinin bir bütün halinde değerlendirilerek oluşturulan genel bir izlenim olarak düşünülebilmektedir.
- Ölçek, çağdaş ekin yatay veya düşeyde oluşturacağı ölçeğin etkisi olarak ifade edilmektedir.
- Formun etkisi, yapı ile uyum sağlamak veya zıtlık oluşturabilmek için formların seçilmesidir.
 - Bina hattı, mevcut yapının sınırlarına göre meydana gelen değişikliklerdir.
 - Yükseklik, çağdaş ekin mevcut yapı ile arasındaki oran ve ölçek ile ilişkilidir.
 - Oran, ölçek ile ilişkili bir kriterdir.
 - Yönlenme, çağdaş ekin tarihi yapıya eklenmesindeki durum değişikliğidir. Paralel ve aykırı yönlenme olarak incelenmiştir. Paralel yönlenme, tarihi yapı ile daha uyumlu tasarımların ortaya çıkmasını sağlamaktadır.
 - Ayrıntı, yapıyı oluşturan öğelerde kullanılan malzemenin, detaylarının veya desenlerinin incelenmesidir.
- Ritim, tarihi yapıların cephe kurguları bir öge veya motifin tekrarı ile ritim oluşturulabilmesidir.
- Malzeme, çağdaş ekin yapı ile uyum veya zıtlık oluşturabilmek için kullanılabilen ölçütlerdendir.
- Renk, eski yapı ile çağdaş ek ayrımının yapılmasını sağlayan basit yöntemlerinden biridir.
- Ek yeri, mevcut yapının ihtiyacına göre konumlandırılmasıdır.

Çağdaş ek mekân organizasyon türleri, tarihi yapılarda çağdaş eklerin uygulama alanlarına göre; çatı tamamlaması, cephe tamamlaması/bütünlemesi, iki yapı arasında geçiş elemanı, yapıya eklenen sirkülasyon elemanları ve yapıya eklenen saçak elemanları, olarak karşımıza çıkmaktadır (Kıray ve Karaman, 2006; Zeren, 2010)

- Çatı tamamlaması: Tarihi yapıların hasar görmüş veya tamamen yıkılmış çatılarının bütünleme uygulamalarıdır.
- Cephe tamamlaması/bütünlemesi: Tarihi yapıların cephelerinde yapılan bütünleme çalışmalarıdır.
- İki yapı arasında geçiş elemanı: Mekânlar arası geçiş sağlamak amacıyla eklenmektedir.
- Yapıya eklenen sirkülasyon elemanları: Yapının ihtiyacına bağlı olarak yatayda veya düşeyde yapılan eklemelerdir.

Tablo 5. İncelenen Çağdaş Ek Örnekleri

YAPI NO	YAPI ADI	YIL	MİMAR	YER	İŞLEV
1	Reichstag Alman Parlamento Binası	1999	Norman Foster	Almanya	Parlamento Binası
2	Jewish Museum	1999	Daniel Libeskind	Almanya	Müze
3	James Simon Galerisi	2018	David Chipperfield	Almanya	Müze Girişi
4	Brüksel Autoworld Otomobil Müzesi	1888	Charles Girault	Belçika /Brüksel	Müze
5	Moritzburg Müzesi	2008	Nieto Sobejano Arquitectos	Almanya	Müze
6	Çağdaş Yahudi Müzesi	2008	Daniel Libeskind	San Francisco, ABD	Müze
7	Rapperswill-Jona Müzesi	2011	Mlzd Architecture	İsviçre	Müze
8	Ljubljana City Museum	2004	Ofis Architects	Slovenya	Müze
9	Fortezza Kalesi	2009	Walter Dietl Ve Markus Scherer	İtalya	Müze
10	Doria Castle, Dolceacqua	2015	Lda+Sr	İtalya	Gözlem Alanı
11	Sant Francesc Manastırı	2011	David Closes	İspanya	Konferans Salonu
12	Albertina Müzesi	2003	-	Viyana	Müze
13	Huge Skylight Church	1999	Ferran Vizoso Architecture	İspanya	Kilise
14	Dz Bank Building	2001	Gehry Partners	Almanya	Ofis-Konut
15	History Museum Berlin	2003	I.M. Pei	Almanya	Müze
16	Çiftlik Ev	2019	Filipe Pina Ve Maria Inês Costa	Portekiz	Müze
17	Cam Ev	1769	Machado Silvetti	ABD	Müze
18	Amir Shakib Arslan Mosque	2006	L.E.Ft Architects	Lübnan	Cami
19	Louvre Müzesi	1989	Im Pei	Fransa/Paris	Müze
20	Antwerp Port House	2016	Zaha Hadid	Belçika	Liman Evi
21	Joanneum Museum	2007	Fuensanta Nieto	Avusturya-Graz	Müze
22	Louviers Music School Rehabilitation And Extension	2012	Opus 5 Architectes	Fransa	Müzik Okulu
23	Amerika Lawrence- Kansas Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Forum	2015	Studio 804	ABD	Oditoryum
24	Bombay Sapphire Damıtma Merkezi	2014	Heatherwick Studio	Laverstoke, İngiltere	Damıtma Merkezi
25	Museum Der Kulturen	2010	Herzog & De Meuron	Basel, İsviçre	Müze
26	Serpentine Sackler Galerisi	2013	Zaha Hadid	Londra	Sanat Galerisi
27	Harvard Art Museum	2014	Renzo Piano	Cambridge-ABD	Müze

28	Royal Ontario Müzesi	2007	Daniel Libeskind	Toronto, Kanada	Müze
29	Kolumba Müzesi	2007	Peter Zumthor	Almanya	Müze
30	Moderna Museet Malmö	2009	Tham & Viegård Arkitekter	Malmö, İsveç	Müze
31	Kalø Tower	2016	Map Architects	Danimarka	Müze
32	House In The Beach	2012	Drew Mandel Architects	Kanada	Konut
33	Stedelijk Müzesi	2012	Bentham Crowel	Amsterdam, Hollanda	Müze
34	Reina Sofia Museum Of Modern Art	1990	Ian Ritchie Architects	İspanya	Müze
35	Casa Sabugo Evi	2018	Tagarro-De Miguel	İspanya	Konut
36	Caixa Forum	2008	Herzog & De Meuron	İspanya	Sanat Merkezi
37	Cortez Street Evi	2017	Moss Design	Chicago ABD	Konut
38	Hamar Katedrali	1998	Kjell Lund And Nils Slaatto	Norveç	Müze
39	Ara Pacis Müzesi	2006	Richard Meier & Partners	İtalya	Müze
40	Cluny Müzesi Ziyaretçi Merkezi	2018	Bernard Desmoulin Architecter	Paris, Fransa	Müze
41	Mariehoj Kültür Merkezi	2015	Sophus Søbbye Arkitekter + We	Danimarka	Kültür Merkezi
42	Fundatie Müzesi Ek Yapısı	2013	Bierman Henket	Hollanda	Müze
43	British Museum Çatı Eki	2000	Norman Foster	İngiltere	Müze
44	Saint Maurice Manastırı Koruma Çatısı	2010	Savioz Fabrizzi Architectes	İsviçre	Manastır
45	Dresden Askeri Tarih Müzesi	2011	Daniel Libeskind	Almanya	Müze
46	Saint-Francois Manastırı	2021	Amelia Tavella	Fransa-Korsika	Manastır
47	Stavros Niarchos Foundation Kütüphanesi	2021	Mecanoo Arch. & Beyer Blinder Belle	New York	Kütüphane
48	Muros'ta Bir Evin Rehabilitasyonu	2018	Fuertes-Penedo	İspanya-Muros	Konut
49	Elbphilharmonie	2016	Herzog & De Meuron	Almanya	Konser Salonu
50	Mass Moca Building	2017	Mass Moca Building 6	ABD	Müze
51	Sebatay Sevinin Evi	2017	İzmir Büyükşehir Belediyesi	İzmir	Müze-Sergi Salonu
52	Şerefiye (Theodosius) Sarnıcı Giriş Yapısı	2016	Cafer Bozkurt Mimarlık	İstanbul	Müze
53	Göbekli Tepe Canlandırma Merkezi	2018	Alman Arkeoloji Enstitüsü	Şanlıurfa	Canlandırma Merkezi
54	Demre Aziz Nikolaos Kilisesi	2012	İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	Antalya	Müze
55	Burgaç Hatun Türbesi	-	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Tokat	Türbe
56	Deveci Hanı	2000	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Edirne	Kamu Binası

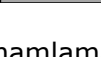
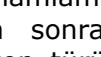
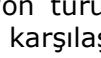
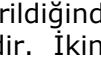

57	Cemil Paşa Konağı Kent Müzesi	2014	Fmz Mühendislik	Diyarbakır	Müze
58	Dara Antik Kent	2017	Dika	Mardin	Müze
59	Adnan Büyükdeniz Kütüphanesi	2009	M-Ofis Mimarlık	İstanbul	Kütüphane
60	Ebul Manucehr Cami	2021	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kars	Cami
61	Atik Valide Şifahanesi	2013	Vakıflar Genel Müdürlüğü	İstanbul	Eğitim Binası
62	İshak Paşa Sarayı	2014	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Ağrı	Müze
63	Zeytin Burnu Fabrika-İ Hümayun Fişek Fabrikası	2020	İnter Yapı Aş.	İstanbul	Kamusal Alan
64	Esmâ Sultan Yalısı	2002	Gökhan Avcıoğlu	İstanbul	Etkinlik Salonu
65	Beyazıt Devlet Kütüphanesi	2016	Tabanlıoğlu Mimarlık	İstanbul	Kütüphane
66	Borusan Müzik ve Sanat Evi	2009	Gökhan Avcıoğlu	İstanbul	Kültür Merkezi
67	Tekfur Sarayı Müzesi	2019	Şirin Akıncı Mimarlık	İstanbul	Müze
68	Beyoğlu Belediye Kompleksi	2013	Erginoğlu & Çalışlar Mimarlık	İstanbul	İdari Bina
69	Kadir Has Üniversitesi	1998	Mimar Mehmet Alper	İstanbul	Eğitim Binası
70	Kazıklı Kervansarayı	2010	Gül Köksal, Burak Altınışık	Kocaeli	Kültür Merkezi
71	Abdullah Gül Üniversitesi Sümer Kampüsü	2016	Emre Arolat	Kayseri	Eğitim Binası
72	Kadirli Ala Cami Koruma Çatısı	2014	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Osmaniye	Cami
73	Kasımpaşa Tuz Ambarı	2008	Erginoğlu & Çalışlar	İstanbul	Ofis
74	Santra İstanbul Çağdaş Sanat Müzesi	2007	Emre Arolat, Nevzat Sayın	İstanbul	Müze
75	Yapı Kredi Kültür Sanat	2017	Teğet Mimarlık	İstanbul	Kültür Merkezi
76	Kadıköy Hasanpaşa Gazhanesi	2021	İstanbul Büyükşehir Belediyesi	İstanbul	Müze
77	Sultanahmet Cezaevi	1996	Yalçın Özüekrem	İstanbul	Konaklama Tesisi
78	Rahmi Koç Müzesi	2005	Bülent Bulgurlu	İstanbul	Müze
79	Tayyare Evleri Aksaray	2006	Mimar Kemaleddin	İstanbul	Konaklama Tesisi
80	Boğaziçi Üniversitesi Gözlükule Kazı Araştırma Merkezi	2017	Saadet Sayın	Mersin	Eğitim-Araştırma Merkezi
81	İçkale Müze	2015	İl Valiliği, Büyükşehir Belediyesi, Çekül Vakfı	Diyarbakır	Müze
82	Diyarbakır Karayolları Binası	1978-79	Karayolları Genel Müdürlüğü	Diyarbakır	Karayolları Binası
83	Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Binası	2011	Betaş İnşaat Aş	Mardin	Eğitim Binası
84	Diyarbakır Vahap Ağa Hamamı	2013	Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu	Diyarbakır	Restoran
85	Trabzon Kızlar Manastırı	2014	Turizm Bakanlığı	Trabzon	Müze Ve Sosyal Etkinlik Alanı

3.3. ÇAĞDAŞ EK MEKÂN ORGANİZASYON TÜRÜNE GÖRE ANALİZLERİN İRDELENMESİ

Tarihi yapıların mekân ve organizasyon ihtiyaçları doğrultusunda eklenen çağdaş ekler çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Örnekler sadece bir mekân organizasyon türünü barındırdığı gibi birden fazla türden de eklemeler görülebilmektedir. Belirlenen örnekler mekân organizasyon türlerine göre gruplandırılarak; tasarım yaklaşım kararları ve tasarım kriterleri başlıkları altında karşılaştırmalı tablolar hazırlanmıştır. Aynı mekân organizasyon türündeki örnekler tek başlık altında ele alınarak tasarlanan çağdaş ekler ile ilgili mevcut benzerlikler ve farklar tespit edilip değerlendirmeler yapılmıştır.

Çatı Tamamlaması; Tarihi yapılarda çağdaş ekler ile ilgili detaylı literatür çalışması yapıldıktan sonra oluşturulan analiz tablosunda çatı tamamlaması mekan organizasyon türünde yer alan örneklerin, tasarım yaklaşım kararları ve tasarım kriterleri karşılaştırılmıştır. Tasarım yaklaşım kararları değerlendirildiğinde zıtlık kurma yaklaşım kararının yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmektedir. Çatı tamamlaması mekan organizasyon türlerinde en az tercih edilen yaklaşım kararları taklit etme, gizleme ve benzerlik kurma yaklaşımı olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Çağdaş Ek Mekân Organizasyon Türlerinden “Çatı Tamamlaması” Başlığı Altında İncelenen Çağdaş Ek Örnekleri

TABLO 50-1	YAPİ ADI:	YAPİ GÖRÜMLÜ:	TASARIM YAKLAŞIM KARARI		TASARIM KRİTERLERİ																					
			TAKLİT ETME YAKLAŞIMI	BENZERLİK KURMA YAKLAŞIMI	ÇEVRESEL ETKİSİ			ÖLÇEK	FORMEN ETKİSİ									RİTİM	MALZEME	RENK	EK YERİ					
					SEÇİT	GÖRÜSEL YÖĞÜNLÜK	MİTASYON		FORMEN ETKİSİ			RİTİM	MALZEME	RENK	EK YERİ											
									BİNA HATTI	YÖKSELİK	ÖLÇEK					YONUNLAMA	AYRINTI									
MEKÂN ORGANİZASYON TÜRÜ: ÇATITAMAMLAMASI		DÜNYADAN İNCELENEN ÖRNEKLER																								
			Belofing Nam Parlamento Binası	Levski Stadyumu	İmp. Süleyman Çelebi Camii	Hırvatistan Balkon Binası	Moskova Mimarlik Sarayı	Moskova Mimarlik Sarayı	Royal Albert Kilisesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	Sankt Hedvig Kirkesi	

Cephe Tamamlaması; Tarihi yapılarda çağdaş ekler ile ilgili detaylı literatür çalışması yapıldıktan sonra oluşturulan analiz tablosunda cephe tamamlaması mekân organizasyon türünde yer alan örneklerin, tasarım yaklaşım kararları ve tasarım kriterleri karşılaştırılmıştır. Tasarım yaklaşım kararları Tablo 7'ye göre değerlendirildiğinde zıtlık kurma yaklaşım kararının yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmektedir. İkinci sırada benzerlik kurma ve gizleme yaklaşımı kullanılmıştır.

Tablo 8. Çağdaş Ek Mekân Organizasyon Türlerinden "İki Yapı Arasında Geçiş Elemanı" Başlığı Altında İncelenen Çağdaş Ek Örnekleri

MEKÂN ORGANİZASYON TÜRÜ: İKİ YAPI ARASINDA GEÇİŞ ELEMANI		TABLO NO: 3		YAPIM ADI:	YAPIM GÖRSSELİ:	TASARIM YAKLAŞIM KARARI																																
		DÜNYADAN İNCELENEN ÖRNEKLER						TASARIM YAKLAŞIM KARARI												TASARIM KRİTERLERİ																		
								CEVRENİN ETKİSİ						ÖLÇEK						FORMUN ETKİSİ						RİTİM	MALZEME	RENK	EK YERİ									
								SİLÜET		GÖRSEL YOĞUNLUK		İLGİN								BİNA HATTI		YÜKSEKLİK		YÖNLENME						AYRINTI								
TÜRKİYEDEN İNCELENEN ÖRNEKLER		TAKLİT ETME YAKLAŞIMI	BENZERLİK KURMA YAKLAŞIMI	ZİTLİK KURMA YAKLAŞIMI	GİZLİME YAKLAŞIMI	DEĞİŞEN	DEĞİŞMİYEN	AZ	ORTA	ÇOK	UYGUN	UYGUN BİRÜL	DESAFİYAN	İŞİT	İŞİT KALAN	UZUN	KISA	VAR	YOK	PARALEL	AYKIRI	SADİ	ORTA	SUSLU	VAR	YOK	AYNI	FARKLI	AYNI	BENZER	FARKLI	İŞİT	K	İŞİT				

Yapıya eklenen saçak elemanları; Tarihi yapılarda çağdaş ekler ile ilgili detaylı literatür çalışması yapıldıktan sonra oluşturulan analiz tablosunda yapıya eklenen saçak elemanları mekân organizasyon türünde yer alan örneklerin, tasarım yaklaşım kararları ve tasarım kriterleri karşılaştırılmıştır. Tasarım yaklaşım kararları değerlendirildiğinde zıtlık kurma yaklaşım kararının yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmektedir. Yapıya eklenen saçak elemanları organizasyon türlerinde en az tercih edilen taklit etme ve gizleme yaklaşım olduğu tespit edilmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Çağdaş Ek Mekân Organizasyon Türlerinden "Yapıya Eklenen Saçak Elemanı" Başlığı Altında İncelenen Çağdaş Ek Örnekleri

MEKÂN ORG. TÜRÜ: YAPIYA EKLENEN SAÇAK ELEMANLARI		TABLO NO: 5		YAPIM ADI:	YAPIM GÖRSSELİ:	TASARIM YAKLAŞIM KARARI																																	
		DÜNYADAN İNCELENEN ÖRNEKLER						TASARIM YAKLAŞIM KARARI												TASARIM KRİTERLERİ																			
								CEVRENİN ETKİSİ						ÖLÇEK						FORMUN ETKİSİ						RİTİM	MALZEME	RENK	EK YERİ										
								SİLÜET		GÖRSEL YOĞUNLUK		İLGİN								BİNA HATTI		YÜKSEKLİK		YÖNLENME						AYRINTI									
TÜRKİYEDEN İNCELENEN ÖRNEKLER		TAKLİT ETME YAKLAŞIMI	BENZERLİK KURMA YAKLAŞIMI	ZİTLİK KURMA YAKLAŞIMI	GİZLİME YAKLAŞIMI	DEĞİŞEN	DEĞİŞMİYEN	AZ	ORTA	ÇOK	UYGUN	UYGUN BİRÜL	DESAFİYAN	İŞİT	İŞİT KALAN	UZUN	KISA	VAR	YOK	PARALEL	AYKIRI	SADİ	ORTA	SUSLU	VAR	YOK	AYNI	FARKLI	AYNI	BENZER	FARKLI	İŞİT	K	İŞİT					

Yapıya Eklemlenen Sirkülasyon Elemanları; Tarihi yapılarda çağdaş ekler ile ilgili detaylı literatür çalışması yapıldıktan sonra oluşturulan analiz tablosunda yapıya eklemlenen sirkülasyon elemanları mekân organizasyon türünde yer alan örneklerin, tasarım yaklaşım kararları ve tasarım kriterleri karşılaştırılmıştır. Tasarım yaklaşım kararları değerlendirildiğinde zıtlık kurma yaklaşım kararının yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmektedir. İkinci sırada benzerlik kurma yaklaşımı kullanılmıştır. İncelenen örnek grubunda taklit etme ve gizleme yaklaşım türleri tercih edilmeyen yaklaşım kararı olmuştur (Tablo 10).

Tablo 10. Çağdaş Ek Mekân Organizasyon Türlerinden "Yapıya Eklemlenen Sirkülasyon Elemanı" Başlığı Altında İncelenen Çağdaş Ek Örnekleri

TABLO NO: 5	YAPIDIN YAPIM YILI	YAPININ GÖRÜNELİ	TASARIM YAKLAŞIM KARARI										TASARIM KRİTERLERİ																							
			TAKLİT ETME YAKLAŞIMI				BENZERLİK KURMA YAKLAŞIMI						GİZLEME YAKLAŞIMI		ÇEVRENİN ETKİSİ				ÖLÇEK		FORMEN ETKİSİ					RİTİM		MALZEME		RENK		EK YERİ				
			BAŞLIK	ŞEHİT	GÖRSEL YÜKÜNLÜK	ÖLÇEK	İKİNCİ	ÜÇÜNCÜ	DÜŞÜNCÜ	BİRİNCİ	İKİNCİ	ÜÇÜNCÜ	DÜŞÜNCÜ	BAŞLIK	ŞEHİT	YÜKSEKLİK	ORAN	YÜKSEKLİK	ORAN	YÜKSEKLİK	AYRINTI	AYRINTI	AYRINTI	AYRINTI	AYRINTI	AYRINTI	AYRINTI	AYRINTI	AYRINTI	AYRINTI	AYRINTI	AYRINTI	AYRINTI	AYRINTI		
MEKAN ORGANİZASYON TÜRÜ: YAPILYA EKLEMLENEN SİRKÜLASYON ELEMANLARI	DÜNYADAN İNCELENEN ÖRNEKLER	Dişici Çalı Dükkanı																																		
		Met Future Museum																																		
		Herry Museum Berlin																																		
		Kada Place																																		
		Kadim Merkez																																		
	TÜRKİYE'DEN İNCELENEN ÖRNEKLER	City Merkez																																		
		İstanbul Akademi																																		
		Türkiye Akademi																																		
		Kadir Akademi																																		
		Alanya Yaza																																		

4. BULGULAR

Seçilen örnekler mekân organizasyon türlerine göre tasarım yaklaşım kararları açısından değerlendirildiğinde

- Çağdaş eklerde, zıtlık kurma yaklaşımı en çok tercih edilen tasarım yaklaşım türü olmuştur. Mevcut yapı ile çağdaş ek arasında bilinçli bir zıtlık oluşturarak dışardan algılanabilen, tarihi dokuyu taklit niteliğinde olmayan bir üslup kullanılmıştır.
- Çağdaş ekler, zıtlık kurma yaklaşımıyla tarihi yapının kimliğini ön plana çıkaran, geleneksel malzemelerin yerine günümüz modern malzeme ve teknolojileri ile tasarlanan, yapıyı taklit niteliğinde olmayan ve yapının cephesinden bakıldığında tarihi yapı ve dönem eklerinin ayrımının yapılmasını sağlayan bir tasarım anlayışı sergilenmektedir.

Seçilen örnekler mekân organizasyon türlerine göre tasarım kriterleri açısından değerlendirildiğinde;

- Silüet açısından değerlendirildiğinde; tarihi yapının dışına veya üstüne eklenen çağdaş ekler silüeti değiştirmektedir. Geleneksel avlulu plan şemasındaki

yapılarda avluya veya yapının içinde tasarlanan çağdaş ekler silüeti değiştirmemektedir.

- Görsel yoğunluk; çağdaş ekler, genel olarak az veya orta dereceli yoğunluk oluşturduğu tespit edilmiştir. Çok dereceli yoğunluk oluşturan tasarımlar çoğunlukla cephe tamamlamalarında görülmektedir. Tarihi yapının kimliğini geri planda bırakmamak amacıyla çokça görsel yoğunluk oluşturacak çağdaş ek tasarımlarından kaçınılmalıdır.
- Ölçek; çağdaş ekin yatayda veya düşeyde oluşturduğu ölçek, incelenen örneklerin çoğunluğunda tarihi yapının ölçeğine uygun olarak tasarlanmıştır. Ancak çatı ve cephe tamamlamalarında uygun olmayan ölçekte çağdaş ek tasarımları görülebilmektedir. Çağdaş ekler tarihi yapının mevcut ölçülerine saygılı, ön plana çıkmayan boyutlarda, uygun ölçekte tasarlanmalıdır.
- Bina hattı; çağdaş ekin mevcut yapının sınırlarına göre eklenmesi yapılar üzerinden incelendiğinde dünyada incelenen örneklerin mekan organizasyon türlerinde yoğunluklu olarak mevcut yapı sınırlarının dışına çıkan, Türkiye’de ise cephe tamamlaması, iki yapı arasında geçiş elemanı ve yapıya eklenen sirkülasyon elemanları başlıkları altında incelenen örneklerde mevcut yapı sınırına eşit; çatı tamamlaması ve saçak elemanı örneklerinde ise yapı sınırlarının dışına çıkan tasarımlar tercih edilmiştir. Tarihi yapıyı daha işlevsel kılmak amacıyla tasarlanan çağdaş ekler, yapının fiziksel değerini bozmayan ve kapatıcı nitelikte olmayan nitelikte tasarlanmalıdır.
- Yükseklik; dünyada ve Türkiye’de çatı ve cephe tamamlamalarında yoğunluklu olarak tarihi yapıdan uzun veya eşit; iki yapı arasında geçiş elemanı, yapıya eklenen sirkülasyon ve saçak elemanı örneklerinde ise kısa olarak tasarlanmıştır. Çağdaş ekler biçimsel faktörler bakımından tarihi yapıdan daha baskın olmamalıdır.
- Oran; Türkiye’de incelenen yapılara eklenen çağdaş eklerde dünyada incelenen yapılara göre daha fazla oran tespit edilmiştir. Tarihi yapı ile dengeli bir tasarımın oluşturulması amacıyla orantılı bir biçimde çağdaş ek tasarımı yapılmalıdır.
- Yönlenme; çağdaş ekin tarihi yapıya eklenmesindeki eğilimi incelendiğinde dünyada çatı tamamlaması, iki yapı arasında geçiş elemanı, yapıya eklenen sirkülasyon ve saçak elemanı örneklerinde paralel olarak yönelmeler tespit edilmiştir, cephe tamamlamalarında ise çağdaş ek yoğunluklu olarak aykırı yönelmiştir. Türkiye’de ise mekân organizasyon türlerinde paralel yönelme tercih edilmiştir. Tarihi yapı ile daha uyumlu ve dengeli tasarımların sağlanması amacıyla çağdaş eklerde paralel yönelme tercih edilmelidir.
- Ayrıntı; çağdaş eki oluşturan öğelerde kullanılan malzemeler, detaylar veya desenler incelendiğinde dünyada yoğunluklu olarak sade veya orta dereceli ayrıntılı tasarımların tercih edildiği ancak cephe tamamlamalarında süslü tasarımların daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir. Türkiye’de ise sade veya orta dereceli ayrıntılı öğeler kullanılmıştır. Ayrıntıları süslü olarak nitelendirilen çağdaş ekler görsel yoğunluğu da arttırmaktadır.
- Ritim; dünyada ve Türkiye’de incelenen yapılarda genel olarak, çağdaş ekte bulunan bir öğe veya motifin tekrarı ile ritim oluşturulmuştur.
- Malzeme ve renk; çağdaş ekin tarihi dokudan ayırt edilebilir olması ve günümüz modern malzeme ve teknolojileri ile eklenmesi kriterleri dikkate alınmasıyla dünyada ve Türkiye’deki örneklerde, geleneksel malzemedeki farklı malzeme tercih edildiği tespit edilmiştir. Bu çağdaş malzemelerin Türkiye’deki örneklerde farklı renklerde kullanıldığı dünyada da yapıya eklenen sirkülasyon ve saçak elemanı örneklerinde cam malzeme kullanılarak geçirgenlik sağladığından mevcut dokuya benzer renkte eklenildiğini ortaya koymuştur.
- Ek yeri; çağdaş ekler, dünyada ve Türkiye’de incelenen örneklerde yapının birden çok yerine eklenmektedir. Çatı tamamlamasında yapının üstüne konumlandırılırken diğer mekân organizasyon türlerinde yoğunlukla yapının dışına konumlandırılmaktadır. Mekân organizasyon türlerinin genelinde en az ekleme

yapının iç kısmına getirilen eklerdir. Çağdaş ekler yapının ihtiyacına göre konumlandırılmaktadır.

5. SONUÇLAR

Tarihi yapıların koruma ve restorasyon sürecinde yapılan müdahale türlerinden biri olan çağdaş ekler bu çalışmada incelenmiştir. Restorasyon çalışmaları kapsamında çağdaş koruma kavramına yakın temeller ilk olarak 1883 yılında Camillo Boito tarafından ortaya konmuştur. Boito'nun öğrencisi olan Gustavo Giovannoni onun çağdaş restorasyon ilkeleri üzerinden prensipler geliştirmeye devam etmiştir. Boito ve Giovannoni 1873-1914 yılları arasında çağdaş restorasyon kuramını oluşturulmuştur. Daha sonraki yıllarda oluşturulan Atina Kartası, Venedik Tüzüğü, UNESCO, Appleton Tüzüğü, Burra Sözleşmesi ve ICOMOS gibi uluslararası düzenlemelerde çağdaş ek ile ilgili ilkelerden bahsedilmiştir. Türkiye de bu dönemde alınan uluslararası kararlar doğrultusunda sürece dâhil olmuştur. Ayrıca 2004 yılında değişikliğe uğrayan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Türkiye'nin uluslararası koruma modellerine uygun kriterlere ulaşması sağlanmıştır. İlk olarak Boito tarafından oluşturulan çağdaş ek ilkeleri günümüzde de hala geçerliliğini korumaktadır.

Bu çalışma kapsamında farklı yapı türlerine ait örnekler değerlendirilmiştir. Bu yapı türleri konut, kamusal, ticari, kültür, eğitim, endüstriyel miras, arkeolojik alanlar ve dini yapılarıdır. Geleneksel konut yapıları, günümüz konfor ihtiyaçlarının karşılanmaması ve binayı daha işlevsel kılmak amacıyla çağdaş ekler eklenmiştir. İncelenen örnekler doğrultusunda yapılan değerlendirmelere göre konut yapılarında görsel yoğunluğu arttıran ve tarihi yapıya göre ön plana çıkan tasarımlardan kaçınılmıştır. Müze vb. kamusal mekânlarda, çoğunlukla tarihi yapılara verilen ikincil fonksiyonlara hizmet verecek mekânların eklenmesi ihtiyacı, kullanıcıların gereksinimlerinin karşılandığı tüm tesisleri barındıran giriş yapısı ve mevcut sergi alanlarının genişletilmesi amacıyla tasarlanan yeni mekânlar, çağdaş malzeme ve teknolojilerle tasarlanmıştır. Bu yapı türünde tarihi yapıya karşı saygılı, ön plana çıkmayan tasarımların yanı sıra mevcut yapı ile belirgin bir biçimde zıtlık oluşturarak ön plana çıkan tasarımlar da bulunmaktadır. Dünyada ve Türkiye'de incelenen, geçmişe dair birçok bilginin gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan arkeolojik kalıntıların dış etkenlere karşı korunması amacıyla koruma çatıları tasarlanmıştır. Sanayi devriminin ardından inşa edilen endüstri tesisleri de zamanla işlevlerini yitirerek uluslararası kabul görmüş ilkeler çerçevesinde yeniden işlevlendirme önerileri getirilmiş ve yeniden işlevlendirme sonucunda gereksinim duyulan mekânlar, çağdaş malzeme ve teknolojileriyle tasarlanmıştır. Tarihi yapıların hasar gören kısımlarının tamamlanması ihtiyacı, yapılara verilen yeni fonksiyonlara hizmet edecek yeni mekânların ihtiyacı, engelliler için erişimin sağlanması, yapıyı daha işlevsel kılmak amacıyla tasarlanan çağdaş ekler tarihi yapının ihtiyaç duyulan mekân organizasyon türüne göre eklenmektedir.

Sonuç olarak çağdaş ek tasarımında yapılması gereken ilk adım, tarihi yapının; ölçü, oran, yükseklik, malzeme, renk vb. faktörler ve tarihi yapının bulunduğu çevre çok detaylı bir biçimde analiz edilmelidir. Yapılan detaylı analizler doğrultusunda tarihi yapıya getirilecek çağdaş ek için mekân ve organizasyon ihtiyacı belirlenerek çeşitli mekânsal sorunlara çözüm olması sağlanmalıdır. Çağdaş ekler, tarihi yapı ile uyumlu tasarlanmalı, yapıya ek yük getirmemeli ve hafif olmalıdır. Çağdaş ek tasarımında önemli kriterlerden biri de dönem eklerinden arındırılmak istenildiğinde özgün yapıya zarar vermeden gerektiğinde sökülebilir olmalıdır.

Çağdaş ekler, özgün dokuda kullanılan malzemelerden farklı, günümüz modern malzemeleriyle tasarlanmalıdır. Bu çağdaş ekler fark edilir olmalı ancak tarihi yapıyı gerisinde bırakmamalıdır. İncelenen yapılarda; ağırlıklı olarak cam ve çelik, korten,

polikarbon, seramik, tuğla, ahşap, kompozit malzeme, alüminyum, bakır, beton, akrilik şeffaf malzeme tercih edilmiştir. Tarihi yapının görsel bütünlüğünün korunması amacıyla şeffaflık ilk olarak tercih edilmelidir. Çağdaş ekler mevcut yapının en, boy, yükseklik ölçüleri referans alınarak tarihi yapıya egemen olmayacak biçimde tasarlanmalı ve bulunduğu dönemin modern malzeme ve teknolojileriyle inşa edilmelidir. Yapılan restorasyon çalışmaları sonucunda ayırt edilebilir olan dönem eki bulunduğu çağın anlayışına uygun bir biçimde tasarlanmalıdır. Çağdaş ek tasarımları mevcut dokuya göre şekillenmeli yapıya göre ön plana çıkmamalıdır. Tarihi çevreye göre ön plana çıkması hedeflenen çağdaş eklerde detaylar arttırılarak varlığını hissettiren bir tasarım oluşturulabilmektedir. Çağdaş eklerde kullanılan malzeme ve sistemler, tarihi yapıdan ayırt edilebilir nitelikte olmalıdır. Dünyada incelenen örneklerde tasarlanan çağdaş ekler Türkiye'dekilerine göre daha farklı malzeme ve sistem kullanılarak tarihi yapının cephesinde farklı kurgular oluşturulmuştur.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. (1996). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon (14. Baskı). YEM Yayın.
<https://yemkitabevi.com/products/tarihi-cevre-koruma-ve-restorasyon>.
- Ahunbay, Z. (2019). Kültür Mirasını Koruma İlke ve Teknikleri (2.Baskı). YEM Yayın.
- Arslan, H. D., Orhan, Ş. B., ve Dişli, G. (2020). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımının Müze İşlevi Özelinde Değerlendirilmesi. *Art-e Sanat Dergisi*, 13(25), 71–101.
- Bilgin Altınöz, A. G. (2002). Tarihi Dokuda 'Yeni'nin İnşası. 18–26.
- Can, A. (2011). Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Koşulları ve Kadıköy – Rasimpaşa Mahallesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelebi Karakök, M. E., ve Gökarıslan, A. B. (2017). Tarihi Dokuda "Çağdaş Ek" Kavramının Atölye Ortamında Deneyimlenmesi: Mass' Workshop 2015. *Tasarım + Kuram dergisi*, 13(24), 54–78.
- Dorukan, İ. (2004). Türkiye'de Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu sonrası kültür mirası korumasının gelişimi ve uygulama sorunları. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Duralı, İ. K. (2007). Tarihi Çevre 'de Yeni Yapılaşma Uygulamalarının İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Halifeoğlu, F. M., Işık, N., Tekin, M., İpekyüz, H. D., ve Erkoç, B. (2020). Geleneksel Mimaride Yeniden Kullanım Kaynaklı Sorunlar: Diyarbakır Evleri Örnekleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, 13(75), 382–395.
- Halkoyuna Sunulacak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1961).
- Kaderli, L. (2014). Kültürel Miras Koruma Yaklaşımlarının Tarihsel Gelişimi. *TÜBAKED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 29–41.
- Kayan, L. E. (2020). Tarihi Yapılardaki Çağdaş Eklerin Koruma ve Tasarım Bağlamı Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Enstitüsü, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kencer, T. Ç. (2018a). Tarihi Çevrede Çağdaş Ek Bağlamında Germir Surp Stephanos Kilisesi Restorasyon Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Kıray, M. T., ve Karaman, Ö. Y. (2006). Tarihi Yapıların/Dokuların Yenilenme Sürecinde "Çağdaş Cephe ve Çatı Elemanları" Kullanımı. 3. Ulusal Çatı ve Cephe Sempozyumu.
- Köksal, T. G., ve Ahunbay, Z. (2006). İstanbul'Daki Endüstri Mirası İçin Koruma Ve Yeniden Kullanım Önerileri. *İtüdergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 5(2), 125–136.
- Kuban, D. (1969). Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar. *Vakıflar Dergisi*, 8, 342–350.
- Sağlam, K. (2019a). Tarihi Çevrede Çağdaş Eklerin Biçimsel ve Kavramsal Kriterlere Bağlı Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Sağlam, K. (2019b). Tarihi Çevrede Çağdaş Eklerin Biçimsel ve Kavramsal Kriterlere Bağlı Karşılaştırılması. *Yakın Doğu Üniversitesi Yakın Mimarlık Dergisi*, 3(1), 48–65.
- The Nizhny Tagil Charter For The Industrial Heritage (Issue July), (2003).
- Torres, Z. N. G. (2009). Historic Buildings and Contemporary Additions: The Elements of a Cohesive Design Relationship. Yüksek Lisans Tezi, Maryland Üniversitesi, College Park.
- Tunçer, M. (2012). Kültürel Miras Mevzuatı (e-Kitap).
- Yalçınkaya, Ş., Açıcı, F. K., ve Büyükçam, S. F. (2019). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı ve Daniel Libeskind. *International Black Sea Coastline Countries Symposium-2*, 189–200.
- Zakar, L. (2013). Restorasyon Uygulamalarında Kullanılan Çağdaş Teknikler. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Zakar, L. (2018). Tarihi Binalara Ek Bina Tasarımında Yapısal Bütünleştirme Performansını Değerlendirmek İçin Bir Model Önerisi. Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Zeren, M. T. (2010). Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu: Çağdaş Yaklaşım Örnekleri, Yalın Yayıncılık.
- T.C. Resmi Gazete, 23 Temmuz 1983, sayı:18113.
- T.C. Resmi Gazete, 27 Temmuz 2004, sayı: 25535.

*Bu çalışma 2022 yılında Büşra Erkoç tarafından hazırlanan "Tarihi yapıların restorasyon çalışmalarında çağdaş eklerin mekân organizasyon türleri bakımından değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans çalışmasından makaleye dönüştürülmektedir.